

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Yashar Modaber

Självständighet – det eftersträvade tillståndet

Den spanska konstitutionella krisen

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Anna Nilsson

Termin: HT 2017

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte	4
1.3 Frågeställningar	5
1.4 Avgränsning	5
1.5 Metod och teori	6
1.6 Forskningsläge och material	6
1.7 Uppsatsens disposition	7
2 KATALONIEN	8
2.1 Historisk tillbakablick	8
2.2 Dagsläget	10
3 UTBRYTNING OCH NYA STATER	11
3.1 Vad är självständighet?	11
3.1.1 Terminologi och betydelse	11
3.1.2 Självständighetsförklaringar	12
3.2 Statsstatus	12
3.2.1 Montevideo-konventionen	13
3.2.2 Deklaratorisk och konstitutiv teori	13
3.3 Secession	14
3.3.1 Secession	15
3.3.2 Rätt till självbestämmande	16
3.4 Självbestämmande och secession i ljuset av varandra	17
3.4.1 Extern självbestämmanderätt	18
3.4.2 Den uttryckta viljan	19
3.5 Erkännande	20

4	SECESSION FÖR KATALONIEN	22
4.1	Rätten till självbestämmande	22
4.1.1	Externt	22
4.1.2	Självbestämmanderätten internt?	25
4.2	Erkännande som sista utväg?	26
4.2.1	Det regionala mottagandet av secession	26
4.2.2	Icke-erkännande	26
4.2.3	Erkännande som skapande av sedvanerätt	27
4.3	Avslutande ord	28
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	29
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	32

Summary

During the latter half of 2017 much attention has been directed towards Spain and their current constitutional crisis. Leaders of the autonomous region of Catalonia have been campaigning for the separation from the Spanish state and in October a referendum led to the regions very own declaration of independence. With the outset being the portrayed situation, this essay describes the legal aspects of the emergence of new states from others. At a first glance, the reasons for the Catalonian people's right to their own state may appear just and perhaps even obvious. This right, together with other fundamental notions of international law, such as secession, independence etc., is explained. The legal theories regarding the issue are discussed and applied on the case of Catalonia. The overall conclusion is that a Catalonian secession isn't anything likely in the foreseeable future. Not only because of international law, but also because of politics and the role of the international community.

Sammanfattning

Den senaste tiden har blickarna vänts mot Spanien och den konstitutionella kris som för närvarande pågår i landet. I regionen Katalonien har det skett försök att separera den autonoma landsdelen från staten och efter en folkomröstning utropades i oktober 2017 självständighet från Spanien. Med avstamp i den rådande situationen beskrivs den juridik som kretsar kring utbrytande ur stater. Det katalanska folket har flera skäl att prima facie få upphov till självbestämmande i form av en egen stat. Denna självbestämmanderätt, tillsammans med begreppen secession, självständighet och andra relaterade termer förklaras ur ett folkrättsligt perspektiv. Uppsatsen avhandlar de teorier som dominerar folkrätten rörande statsutbrytning och söker fastställa vad som gäller i en situation likt den i Spanien. Med det resultat som undersökningen ger appliceras teorierna på det konkreta fallet Katalonien för att söka avgöra katalanernas chans till en egen stat. Slutsatsen är att Katalanernas chans att få en egen stat är liten, inte bara p.g.a. juridik utan även politisk och omvärldens inställning.

Förkortningar

FN
ICJ

Förenta nationerna
International Court of Justice

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Det har gjorts förr och kommer säkerligen göras igen, att nya stater av olika anledningar utropar självständighet. Detta kan ske på ett demokratiskt vis baserat på folkets vilja. Det kan även ske genom andra tillvägagångssätt, med t.ex. enväldiga styrande som tillkännager självständighet. De grunder som en ny stat åberopar som skäl för självständighet är många, där vissa stater tidigare varit kolonier och andra varit befolkade av etniska minoriteter som upplevt förtryck, för att nämna några exempel.

I skrivande stund riktas ljuset mot Spanien. 2017 har varit ett omtumlande år för landet, där ledningen för regionen Katalonien försökt bryta sig loss från centralstaten. I medier har det dagligen rapporterats om kampen mellan centralmakten i Madrid och styret för den autonoma regionen, med säte i Barcelona. En lyckad separation betyder att Spanien förlorar en viktig region och att ett EU-land mister en del av sitt territorium, något som aldrig förr skådats. Vad är det ledarna för separationen strävar efter? Det ord som figurerar kring Katalonien och Spanien är självständighet. Kataloniens ledare söker detta från Spanien och i oktober 2017 utropade de självständighet, med följden att centralmakten tog över den autonomi regionen åtnjöt.

1.2 Syfte

I rapporteringarna om Katalonien har medierna gång på gång upprepat ordet självständighet. Begreppet har blivit väldigt laddat och associeras med den kamp separatister världen över för mot stater med syftet att få till sin egen stat. Under mina studier på juristprogrammet har jag förstått att det inte riktigt fungerar att utropa självständighet och sedan styra sin nya stat. Det är enkelt och en mänsklig egenskap att sympatisera med ett folk, som vill kunna ha en egen identitet och ett eget land. Men hur ser möjligheterna ut

för ett folk att bryta sig ur och skapa en egen stat? Hur viktigt kan det egentligen vara att Spanien behåller en viss yta, när folket där verkar vilja annat?

Folkrätten ställer upp regler som utvecklats för att stater ska kunna samverka och leva i fred, vilket påverkar hur och när stater uppkommer. Att ge ifrån sig en yta innebär konsekvenser. Enbart fantasin sätter gränsen för vad följderna kan bli, med allt från förlorandet av viktiga inkomstkällor till väpnade konflikter om statsgränser. I ett större perspektiv kan sedvanerätten utvecklas på sådant sätt att secession får en global effekt, med separationsrörelsers genomslag i många stater. Särskilt relevant är detta för Spanien, som består av flera regioner med en egen stark identitet.

1.3 Frågeställningar

Frågor jag vill ha besvarade är vad som måste till för att Katalonien, samt andra administrativa entiteter i regionens sits, ska kunna bryta sig ut från sin moderstat. Uppsatsen följer därför två frågeställningar. Vad för ram ställer folkrätten upp i frågan om utbrytarstater? Uppsatsen ska söka besvara frågan genom att förklara vilka regler som behandlar frågan samt vad dessa ger för handen. Vad blir följderna av tillämpandet av de folkrättsliga reglerna som identifieras, i Kataloniens fall? Men denna fråga ska folkrätten så som besvarad i den första frågeställningen appliceras på Kataloniens fall och bedöma utsikterna för en lyckad utbrytning. Frågorna behandlas i var sitt kapitel, tre respektive fyra.

1.4 Avgränsning

Med ett hundratal stater på jorden är det enbart fantasin som sätter gränserna för varför ett folk kan vilja bryta sig ut och skapa en egen stat. Historien påvisar de många fall som hittills uppkommit, från f.d. koloniers statsbildande, till sönderfall av imperium som Sovjetunionen. Utgångspunkten i uppsatsen är Katalonien. Det är därför viktigt att hålla sig inom den ram som påvisas, varför det måste beaktas att relationen mellan regionen och

Spanien inte är densamma som den mellan en f.d. koloni och dess främmande härskarstat. I bakhuvudet bör också hållas den historia som beskrivs i kap. 2 samt regionens och statens respektive styrkor, t.ex. ekonomi och politiskt klimat med demokrati etc.

1.5 Metod och teori

Uppsatsens vetenskapliga metod är främst en rättsdogmatisk sådan. Med hjälp av det konkreta fallet Katalonien söker jag utröna vad händelserna i Spanien kan resultera i för katalanerna. I den första delen beskrivs gällande rätt. Med hjälp av litteratur granskas och beskrivs de aktuella rättskällorna. Således får den internationella rättskällevärdet en viktig roll, då uppsatsen avhandlar de rättskällor som de kommer till uttryck i art. 38 ICJ-stadgan. Dessa är internationella överenskommelser, allmänna rättsprinciper och internationell sedvanerätt.¹ Den andra delen består av gällande rätt som framkommen applicerad på det konkreta fallet. Oundvikligen innehåller uppsatsen även en traditionell juridisk metod, där rättskällorna diskuteras och tillämpas.

1.6 Forskningsläge och material

Det material som använts för att besvara uppsatsens frågeställningar består främst av litteratur, artiklar och olika folkrättsliga rättskällor. Även internationella rättsfall tas upp och diskuteras. Området är väldigt teoretiskt och tillgången till det övergripande materialet är god. P.g.a. folkrättens ofta diffusa lägesbild avseende särskilda teorier har jag använt mig av mycket litteratur, för att kunna fastställa vad som utgör de dominerande teorierna avseende statsrelaterade punkter som secession, självständighet, självbestämmande etc. Detta har medfört användning av det material den juridiska litteraturen diskuterat, rättskällor. Man bör under läsningen komma ihåg att folkrätten avser juridik mellan och avseende stater. Detta innebär förekomsten av olika värderingar och åsikter vilket leder till att många läror

¹ Stadga för den internationella domstolen, Statute of the international court of justice, San Francisco 24 oktober 1945, art. 38.

omfamnas av vissa stater samtidigt som de förkastas av andra, särskilt avseende icke-kodifierade allmänna rättsprinciper och sedvanerätt. Det är ytterst staternas förfarande som skapar rätten, om än influerat av doktrin och tidigare praxis.

Materialet kan delas in i tre kategorier. Den första är en historisk återblick där främst historielitteratur använts. Motsättningarna i regionen härrör till stora delar från tidigare tidsepoker, vilket påvisas i uppsatsen. Den andra kategorin är en nulägesbeskrivning, som förklarats väl i tidskrifts- och medieartiklar rörande 2017 års händelser. Den tredje och mest omfattande kategorin är det folkrättsliga materialet, kring ämnet om utbrytande stater och självbestämmande.

1.7 Uppsatsens disposition

I ett inledande skede beskrivs bakgrunden till det läge som råder mellan centralmakt och region, vilket syftar till att ge en förståelse för de skäl som anses berättiga katalanerna till en egen stat. I det följande kapitel tre beskrivs och förklaras de teorier och begrepp som är relevanta för detta folkrättsliga området. Det är även här som det rådande rättsläget förklaras, inom ramen för det utvalda fallet. I den avslutningsvis analyserande delen appliceras teori till praktik. Detta sker med utgångspunkt i det konkreta fall som avhandlas. Med hjälp av materialet påvisas vad för följder som är att förvänta sig av den spanska konstitutionella krisen. Detta fjärde kapitel har inslag av egna reflektioner samt viss tillkommande fakta i syfte att komplettera och bättre förklara analysen.

2 Katalonien

2.1 Historisk tillbakablick

För att förstå vad de katalanska ledarna strävar efter är det av vikt att blicka tillbaka på regionens och Spaniens historia. Detta är en av kärnpunkterna separatisterna hänvisar till, som legitimerar det anspråk som görs på en ny stat.²

Spanien som vi känner till det idag började ta sin form under sent 1400-tal. Dessförinnan bestod den iberiska halvön av mindre furstendömen som sedermera enades under samma högmedeltida herravälde.³ Av dessa var Katalonien ett av de kulturellt och strukturellt framstående, med för sin tid välutvecklade politiska och institutionella enheter.⁴ Katalonien åtnjöt en relativ självständighet gentemot centralmakten i det som då kallades Kastilien, men motsättningarna var flera och i början 1700-talet beslutade kungen Filip V att Katalonien haft tillräckligt med autonomi. En stark centralisering genomfördes, med kastilianska lagar i kraft på katalansk mark.⁵

Spaniens utveckling som stat under århundradena efter medeltiden kantades av flertalet krig och ekonomisk stagnation. Dessa faktorer tros ha lett till en splittring mellan regionerna som försvårade en nationell integration, varför nationalism i Spanien senare kom att associeras med regionalism snarare än en nationell identitet gemensam för hela staten. Denna perifera nationalism växte sig särskilt stark i Katalonien och Baskien.⁶ Den katalanska kulturen och det egna språket hade till följd av Kastiliens dominans strypts, men detta kom att ändras under 1800-talets *Renaixença*, renässansen av det

² Miriam Bak McKenna, publicerad 2017-09-27 < <https://voelkerrechtsblog.org/the-referendum-on-catalan-self-determination-long-shots-and-legal-flair/>>, besökt 2017-11-10.

³ Se Lindqvist (1991) s. 120.

⁴ Se Payne (2011) s. 111f.

⁵ Se Balcells (1996) s. 15.

⁶ Se Payne (2011) s. 150.

katalanska språket till kulturlivet i området. Vågen växte sig större och kan liknas vid en slags språklig och kulturell upplysning.⁷ Det nationalistiska inslaget växte sig starkare under början av 1900-talet och röster väcktes om att kulturell autonomi inte kunde uppnås utan politisk autonomi.⁸

1900-talets Francoregim kom inledningsvis att domineras av en total 'de-katalanisering', en upplösning av katalanska institutioner och förbud mot officiell användning av regionspråket. Detta kom dock att luckras upp en aning efter axelmakternas fall. Katalonien ansågs ändå länge vara ett hot mot diktaturen då regionen i sin strävan efter en egen identitet stod upp mot centralmakten och svaret blev ett hårt tryck mot kulturella områden som katalansk litteratur och det katalanska språket, gemenskapens byggstenar i regionens sammanhållning.⁹

Efter generalens död 1975 kom vändpunkten för det katalanska folket och regionen återfick sin tidigare autonomi. Under det efterföljande decenniet stiftades en egen stadga och regionen etablerade ett eget styre, *Generalitat*. Styret innefattar det katalanska parlamentet, presidentstyret över regionen samt en regering. Det egna styret är dock partiellt. Regionen hanterar frågor kring arbete, socialt skydd, kultur, utbildning m.m. De nationella punkterna som t.ex. invandring, rättsväsende, penningfrågor och dylikt handhas av den statliga regeringen.¹⁰

Av det anförda framkommer att Katalonien haft ett väldigt spänt förhållande till Madrid, med två större kväsningar av kulturella, politiska, sociala och språkliga friheter. Dels under kung Filip V och dels under Francoregimen. Frågan är vad detta kan betyda för Katalonien och ledarnas försökt att bilda en egen stat, särskilt som flera saker tyder på att katalanerna kan bestämma mycket själva.

⁷ Se Balcells (1996) s. 25.

⁸ Ibid, s. 58.

⁹ Ibid, s. 143f.

¹⁰ Se Friend (2012) s. 96-98.

2.2 Dagsläget

Idag åtnjuter Katalonien en hög grad av autonomi inom en rad områden. Regionen har t.ex. en egen konstitution och civillagstiftning samt en egen polismyndighet. Det katalanska språket har officiell status i Spanien och landets statliga konstitution från 1979 erkänner språket. Regionen har partiellt självbestämmande, men detta är enligt vissa inte tillräckligt. Spanien drabbades hårt av den finansiella krisen 2008 och några år därefter. Många upplever det som orättvist att ekonomin förvrängs då de får mindre offentliga investeringar i förhållande till hur mycket regionen bidrar till statskassan. Detta anses vara ett hinder för Katalonien och områdets fulla utnyttjande av den givna autonomi.¹¹ Det finns även andra omständigheter som lett till spänningen mellan parterna. Regeringen har under milleniet bedrivit en centraliserande politik, samtidigt som missnöjet med den nuvarande spanska konstitutionen växt.¹²

Vad är målet för den del av Kataloniens befolkning som röstade ja i folkomröstningen? Svaret på den frågan kan utrönas med ledning i den katalanska lag som reglerar 2017 års folkomröstning. Enligt dess första artikel innehåller lagen bestämmelser om folkomröstningen kring Kataloniens självständighet. I art. 4.2 står den fråga som de röstande katalanerna besvarade, huruvida man ville att Katalonien skulle bli en självständig republik eller inte.¹³

¹¹ Se Chaques Bonafont., Palau & Baumgartner (2015) s. 143-145.

¹² Miriam Bak McKenna, publicerad 2017-10-42, < <https://theconversation.com/spains-hard-line-on-catalonia-is-no-way-to-handle-a-serious-secession-crisis-86243>>, besökt 2017-11-09.

¹³ Llei 19/2017, del 6 de setembre, del referendium d'autodeterminació, law 19/2017 on the referendum on self-determination, 6 september 2017, art. 1, art. 4.2.

3 Utbrytning och nya stater

3.1 Vad är självständighet?

3.1.1 Terminologi och betydelse

I inledningen ovan framförs olika begrepp, som kan tyckas ha samma innebörd. För att klargöra vad för mål Katalonien har är det nödvändigt att förtydliga de begrepp som florerar kring separation och utbrytning ur stater. Det är skillnad på självständighet, autonomi och suveränitet, samtliga tre ord relevanta för folkrätten och stater.

Ett av de vanligast förekommande begreppen i debatten om separationen mellan olika stater, i Kataloniens fall som i andra fall som t.ex. Kurdistan och Tjetjenien, är självständighet. Begreppets kontextuella innebörd är att en stat agerar självständigt i förhållande till en annan stat, d.v.s. utan ingripande. Detta är snarlikt folkrättsprofessorn James Brierlys uppfattning, att självständighet föreligger då en stat kan agera i externa angelägenheter utan en tredje stats inblandning. Enligt honom är självständighet inte en rättighet stater har i sig. Istället utgör självständighet avsaknaden av ett beroende i förhållande till en stat, när det gäller angelägenheter med en tredje stat. Således är självständighetsförklaringar i själva verket avsägandet av en slags kontroll, snarare än en ändrad rättslig status.¹⁴

Som juridisk term bör självständighetsbegreppet inte blandas ihop med autonomi, vilket är ett annat ord som används vid beskrivningen av stater i förhållande till vad som kan anses vara dess beståndsdelar (regioner, provinser etc.), avseende självbestämmande. Medan de båda orden till viss del är synonyma (jfr begreppet oberoende), påvisar autonomi en ospecificerad nivå av självständighet. Denna autonomi kan finnas inom vitt skilda områden. När det handlar om folkrätt är det allmänt godtaget att autonoma områden i en stat innebär en viss grad av egenförvaltning och

¹⁴ Se Brierly (1963) s. 129f.

självbestämmande, avseende interna angelägenheter. Externa relationer med andra stater handhas av staten som den autonoma regionen är en del av.¹⁵ Med andra ord innebär självständighet alltid autonomi, men autonomi betyder nödvändigtvis inte självständighet. Ett annat i sammanhanget relevant begrepp är suveränitet, ett tillstånd som är hänförligt till stater och som uttrycker dess kompetens som just stat.¹⁶ Enligt den tidigare ICJ-ordföranden James Crawford är suveränitet resultatet av statsstatus, medan självständighet är dess förutsättning.¹⁷

3.1.2 Självständighetsförklaringar

I ett utlåtande på FN:s Generalförsamlings begäran diskuterade ICJ självständighetsförklaringar som handling. Domstolen fann inte några folkrättsliga hinder mot en förklaring och ansåg att sådana är politiska snarare än juridiska handlingar. Detta betyder dock inte att de är förenliga med intern rätt, vilket domstolen konstaterade i samma stycke.¹⁸ Utlåtandet påvisar den neutrala inställning folkrätten har gentemot självständighet.

3.2 Statsstatus

Självständighet har en viktig folkrättslig betydelse i och med egenskapen av kriterium för statsstatus. Självständighet avgränsar den internationella gemenskapens aktörer och separerar staterna till tydliga entiteter.¹⁹ Detta möjliggör hela existensen av folkrätten, som är ett verktyg för att hantera frågor som rör stater.²⁰ För att tydliggöra det kan man säga att avsaknad av självständiga stater gör folkrätten tandlös då det inte finns något att reglera. Vad ger då upphov till entiteternas egenskap som stat?

¹⁵ Se Hurst & Lillich (1980) s. 859f.

¹⁶ Se Crawford (2006) s. 32f.

¹⁷ Ibid, s. 89.

¹⁸ *Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo* (advisory opinion, 22 July 2010), ICJ reports 2010 punkt 26.

¹⁹ Entitet i den här bemärkelsen avser inte enbart etablerade stater som sådana utan kan även tillskrivas tydligt utmärkande delar av en stat. Spanien och Katalonien är således båda två entiteter var för sig, men den förstnämnda omfattar i vissa hänseenden även den senare. Termen används för att tydliggöra vilka aktörer som diskuteras och används med tillhörande verb och adjektiv för att särskilja region och stat.

²⁰ Se Marek (1968) s. 162f.

3.2.1 Montevideo-konventionen

Montevideo-konventionens art. 1 ställer upp de krav som finns för statsstatus. Dessa är en permanent befolkning, ett definierat territorium, en effektiv regering samt kapacitet att ingå internationella relationer.²¹ I sammanhanget är det sista kriteriet om relationskapacitet särskilt intressant. Begreppet självständighet nämns inte uttryckligen i konventionsartikelns text, men självständighet förutsätts för att artikeln ska ha en praktisk betydelse. För att över huvud taget kunna inneha kapacitet att ingå relationer med andra stater krävs frihet från kontroll, med andra ord måste det föreligga självständighet. En entitet ska kunna vidta de åtgärder den vill i sina internationella förbindelser, utan att detta får rättsliga verkningar för en annan entitet som står utanför relationen. Givetvis finns det även indirekta krav på statens representant regeringen och dess duglighet. Vad konventionen således uttrycker och även är baserad på är effektivitetsprincipen. Effektiviteten, ett enligt doktrin tydligt tecken på en stat, bygger på de krav art. 1 ställer upp.²²

3.2.2 Deklaratorisk och konstitutiv teori

Montevideo-konventionen är en kodifiering av internationell sedvanerätt. Därför är artikeln och dess punkter att ses som kriterium gällandes för hela omvärlden.²³ Konventionens krav kan även utläsas ur praxis avseende kravet på statsstatus för medlemskap i FN.²⁴ Dessa krav bildar tillsammans en del av det s.k. deklaratoriska synsättet på statsstatus, d.v.s. uppfyllandet av kriterierna i konventionen för att räknas som stat. Ett alternativt synsätt är det konstitutiva, där statsstatus erhålls först vid andra staters erkännande. Ifall art. 1 ställer upp objektiva kriterier för statsstatus, ställer detta andra synsätt upp ett subjektivt kriterium. Med detta menas att statsstatus bildas beroende på hur andra uppfattar en entitet.

²¹ Montevideo convention on the right and duties of states, Montevideo 26 december 1933, art. 1.

²² Se Crawford (2006) s. 45f, även s. 97f.

²³ Se Linderfalk (2013), s. 14.

²⁴ Se Henriksen (2017) s. 66; Higgins (1963) s. 17-27 – Higgins diskuterar praxis som utvecklats efter FN:s etablering, varför det av naturliga skäl handlar om efterföljande staters medlemskap.

Crawford argumenterar för att folkrätten idag stöder sig mot det deklatoriska synsättet, något som även framgår av konventionens art. 3. Enligt honom kan avsaknaden av erkännande inte beröva statsstatus från en entitet, som objektivt sett uppfyller de krav praxis har kommit att ställa för statsstatus²⁵. De rättigheter en stat har är inte beroende av hur en annan stat klassar entiteten.²⁶ Detta betyder dock inte att erkännande är irrelevant. Även ifall den deklatoriska teorin idag har ett större stöd bland rätts-teoretiker än den konstitutiva, håller inte ett påstående om att enbart den förstnämnda dominerar folkrätten.²⁷

Vid osäkerhet om huruvida en ny entitet verkligen kan klassas som en stat baserat på Montevideokonventionen, kan andra staters syn på entitetens förmåga att t.ex. upprätthålla utrikespolitik vara ett tecken på att konventionens krav uppfylls på ett effektivt sätt.²⁸ Således blir erkännandet som fenomen ett sätt att stärka de objektiva kraven och dess kompletterande roll väger tungt, med en funktion som snarare bekräftar än skapar statsstatus. I sin strävan efter erkännande från världssamfundet bör en entitet upprätthålla den effektivitet Montevideokonventionen kräver. Först då blir t.ex. handelsrelationer mellan stater stabila, där en regering kan upprätthålla säkerhet och ha en befolkning som kan ta del av de produkter och tjänster som byts ut.

3.3 Secession

Effektivitetsprincipen är ett väl använt medel för att ta reda på ifall en entitet är en stat i folkrättslig mening. En fråga man kan ställa sig är när principen ska tillämpas – när skapas en stat att försöka identifiera och fastställa? Stater i modern tid när allt territorium på planeten är taget i anspråk uppkommer inte ur vakuum. Fastställandet av statsstatus föregås istället av en process

²⁵ Se Crawford (2006) s. 27.

²⁶ Ibid, s. 93.

²⁷ Se Grant (1999) s. 19; Henriksen (2017) s. 64.

²⁸ Se Crawford (2006) s. 27; Montevideo convention on the right and duties of states, Montevideo 26 december 1933, art. 3.

som inverkar på den stat utbrytning sker ifrån. Beroende på vilka grunder som separationen sker på, får detta olika effekter för den utbrytande entiteten och dess försök till en egen stat. Stater kan bildas på olika sätt, men det för fallet intressanta tillvägagångssättet är secession.

3.3.1 Secession

Det är viktigt att hålla isär de två folkrättsligt väldigt nära och liknande begreppen succession samt secession. Succession är ett juridiskt begrepp och dess innebörd definieras i Wienkonventionen som en stats ersättande av en annan stat i dess ansvar för internationella relationer inom ett territorium.²⁹ Detta stämmer i hög grad överens med begreppets allmänna betydelse, att träda och följa efter, d.v.s. staterna följer ursprungsstaten i dess internationella relationer (t.ex. konventioner).³⁰ Lyckas Katalonien bli en egen stat kommer den nya nationen som huvudregel upprätthålla de åtaganden Spanien ingått tidigare.

Secession är ett politiskt begrepp inom filosofin som avser tillbakadragande och separation från en entitet, inom folkrätten ofta en politisk sådan. Michael Freeman använder USA:s självständighetsdeklaration som ett exempel på secession. Genom handlingen uttryckte den nya staten sin frigörelse från det brittiska väldet.³¹ Begreppet framkommer ofta i den omfattande engelska litteraturen på folkrättens område, och syftar till när en del av en stat avknoppas och bildar en ny stat.³² Ordet kommer för enkelhetens skull förekomma en del nedan, i olika konjugationer. Detta i syfte att använda en samlad terminologi för en ökad förståelse.

Det finns inget i folkrätten som pekar på en särskild, uttrycklig rätt till secession. I detta avseende prioriterar världssamfundet ordning framför rätten till ett eget land, en konsekvens av folkrättens utformning och de

²⁹ Vienna convention on succession of states in respect to treaties, Wien 23 augusti 1978, UNTS volym 1946 s. 3, art. 2.1(b).

³⁰ Nationalencyklopedin <<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/succession>>, besökt 2017-12-04; Svenska akademiens ordlista över svenska språket 2015.

³¹ Se Freeman (1998) s. 12.

³² Svenska akademiens ordlista över svenska språket 2015

regler som skapats inom rättsområdet. Syftet med folkrätten är just att upprätthålla en ordning och organisering mellan staterna.³³ Vad kan ordning vara? En given tolkning av begreppet i nuvarande sammanhang innebär upprätthållandet av dagens statsformer och deras territorium. Skulle en rätt till secession vara absolut hade detta kunnat innebära många fall av konflikter till följd av utbrytning, som riskerat att urarta och påverka den internationella säkerheten i dagens globaliserade värld.

3.3.2 Rätt till självbestämmande

Under 1900-talet utformades en princip inom folkrätten som kommit att påverka diskussionen om secession, nämligen rätten till självbestämmande. Principen har fått fotfäste inom politik och juridik och har kodifierats i bland annat FN-stadgan art. 1.³⁴ Till en början var principen ett politiskt medel, men under den senare hälften av århundradet har den kommit att utmana de folkrättsliga principerna om suveränitet och territorialitet.³⁵

Vad innebär principen? Man kan utröna detta genom att vända sig till de traktat som finns på området. Artikel 1 i de två konventionerna om de universella mänskliga rättigheterna skyddar självbestämmanderätten avseende politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.³⁶ Dessa artiklarna är av viktig betydelse i egenskap av FN-traktat, då majoriteten av världens stater är medlemmar i organisationen.³⁷ Effekten blir att reglerna får en särskild tyngd och tenderar att utvecklas till internationell sedvane-rätt.³⁸ Till följd av mottagandet av konventionsartiklarna anses själv-

³³ Se Henriksen (2017) s. 17f.

³⁴ FN-stadgan, Charter of the United Nations, San Francisco 26 juni 1945, art. 1.2.

³⁵ Jfr Cassese (1995) s. 33-43

³⁶ Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, New York 16 december 1966, UNTS volym 993 s. 3, art. 1. Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, International Covenant on Civil and Political Rights, New York 23 mars 1976, UNTS volym 999 s. 171, art. 1.

³⁷ FN, <<http://www.un.org/en/member-states/>>, besökt 2017-12-28.

³⁸ Vid en diskussion om dessa rättigheter är det viktigt att framföra den tidigare tribunalordföranden Antonio Casseses tankar om minoritetsskyddet, som lätt kan förväxlas med självbestämmanderätten i art. 1. Enligt honom ska art. 27 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter inte tolkas som att rättigheterna i artikeln per automatik innebär politisk, ekonomisk eller social autonomi. Dessa är snarare friheter som garanterar minoriteters möjligheter att bevara sin identitet. Således kan minoritetsgrupper

bestämmanderätten i dagsläget ha en plats inom folkrätten och kan anses vara etablerad internationell sedvanerätt.³⁹

En viktig fråga är hur långt självbestämmanderätten sträcker sig. Kan rätten tillgodoses genom att ett folk kan utnyttja de rättigheter som framgår enligt folkrätten inom en befintlig stat? Kan det sträcka sig så långt att rättigheterna inte kan uppfyllas utom i de fall gruppen har en egen stat? Båda frågorna är relevanta för Kataloniens folk och svaret på båda påvisar den troliga utgången av situationen.

3.4 Självbestämmande och secession i ljuset av varandra

Under oktobers första dagar rapporterades det om våld från polisens sida under valet. Detta ska ha riktats mot de röstande, bestående av civila människor som i läget inte utgjorde något reellt hot. Förklaringen till våldet är att en domstolsorder förbjöd folkomröstningen.⁴⁰ Den spanska regeringens efterkommande ursäkt tyder på att våldet faktiskt var överskridande och på riktigt.⁴¹

De följande veckorna var för den spanska statens del turbulent, med en region som hotade att förklara och sedermera utropade självständighet baserat på folkomröstningen. Regeringen svarade i slutet av oktober med att upphäva Kataloniens autonomi och ställa regionen under direkt styre, i enlighet med art. 155 i den spanska konstitutionen.⁴² I skrivande stund är Katalonien under Madrids kontroll och den tidigare autonoma regionen befinner sig i ett politiskt splittrat tillstånd.⁴³

inte hävda art. 27 som en grund för självbestämmande enligt art. 1, se Cassese (1995) s. 61f.

³⁹ Ibid, s. 305

⁴⁰ Human Rights Watch, publicerad 2017-10-12, <<https://www.hrw.org/news/2017/10/12/spain-police-used-excessive-force-catalonia>>, besökt 2017-11-09.

⁴¹ BBC News, publicerad 2017-10-06, <<http://www.bbc.com/news/world-europe-41523250>>, besökt 2017-11-09.

⁴² Toyer & Edwards, publicerad 2017-10-27, <<http://time.com/4999921/spain-catalonia-crisis-direct-rule-independence/>>, besökt 2017-11-09.

⁴³ Se Tremlett (2017) s. 15f.

3.4.1 Extern självbestämmanderätt

De ovan nämnda omständigheterna aktualiserar doktrinen om extern självbestämmanderätt.⁴⁴ Enligt denna ska ett folk, som lever på ett identifierbart territorium inom en stat, som inte heller kan utöva självbestämmandet inom staten (intern självbestämmanderätt), ha rätt till att utöva självbestämmandet externt – utanför staten och således genom secession.⁴⁵

Den kodifierade källan som påstås vara grunden för doktrinen om extern självbestämmanderätt är enligt Cassese och Crawford princip 5, paragraf 7 i FN:s resolution 2625.⁴⁶ Paragrafen beskriver dock inte läran uttryckligt och framför huvudsakligen andra rättigheter. En uppfattning om extern självbestämmanderätt uppkommer enbart vid en motsatsvis tolkning av texten, d.v.s. att suveräniteten kan inskränkas ifall staten uppträder avvikande från deklarationens listade principer.⁴⁷ P.g.a. detta kan man diskutera huruvida bestämmelsens syfte är mer eller mindre extensivt och om man i det senare fallet bör tolka princip 5 som en öppning för doktrinen.

Doktrinen beskrivs som ultimatum, vilket gör secession till en sista utväg. För en rätt till secession måste det handla om en viss grad av allvarlighet på den orätt som ligger till grund för secession. Exempel är f.d. kolonistaters secession från deras moderstater. Rättsfilosofen Allen Buchanan gör en analogisk tolkning av begreppet extern självbestämmanderätt och jämför den med rätten till revolution. Enligt denna rätt får åtgärderna vidtas vid fall

⁴⁴ Olika författare benämner doktrinen olika och ett annat välanvänt namn är 'remedial secession', ungefärligt översatt till kompensatorisk secession.

⁴⁵ Se Cassese (1995) s. 120.

⁴⁶ Se Cassese (1995) s. 108; Crawford (2006) s. 119); *Reference by the Governor-General concerning certain questions relating to the secession of Quebec from Canada* (Reference re Secession of Quebec, 2 SCR 217, 1998), not 133.

⁴⁷ Kärnpunkten i paragrafen är att ett folk ska kunna utöva sin rätt till självbestämmande genom sitt deltagande i regeringen, utan att diskrimineras. En annan tolkning av bestämmelsen är dock också för handen. Enligt denna ska deklarationen inte tolkas på så sätt att staters politiska och territoriella suveränitet kan inskränkas ifall deras betedande mot folkgrupper är förenliga med deklarationens principer, se Crawford (2006) s. 119; Declaration on Principles of International law concerning Friendly Relations and Co-operation among states in accordance with the Charter of the United Nations, res. 2625 (XXV), New York 24 oktober 1970, princip 5 paragraf 7, jfr paragraf 2.

av upprepat och gravt förtryck från statens håll mot ett folk.⁴⁸ Huruvida doktrinen är något aktuellt utanför sammanhang där en främmande stat utövat makt över ett visst folk är omdebatterat och denna fråga har än idag inte behandlats i ICJ:s praxis. Domstolen har kort nämnt doktrinen i ett utlåtande till Generalförsamlingen om Kosovos självständighetsförklaring. Den gav dock inget svar på frågan ovan och gjorde enbart ett konstaterande om att rättsläget är oklart.⁴⁹

I fall kring etniska gruppers självbestämmanderätt krävs det enligt Cassese att gruppen upplever en kontinuerlig exkludering från deltagandet i samhället. När staten utöver detta grovt förtrycker mänskliga rättigheter, kan möjligheten för en folkrättslig rätt till extern självbestämmanderätt uppkomma. Detta förutsätter givetvis att en fredlig lösning inte kan komma till stånd. Dessa samlade kriterium påvisar den höga tröskel som finns för att secession ska bli en aktuell följd. Skillnaden mellan självbestämmanderätten på intern kontra extern nivå är inte hårfin, men tydliggörs genom den extrempunkt den sistnämnda nivån är.⁵⁰

3.4.2 Den uttryckta viljan

Avsaknaden av internationell praxis kring frågan betyder inte att extern självbestämmanderätt är ett icke-omtvistat ämne. Vissa nationella domstolar har tagit upp ämnet där ett fall i Kanadas högsta domstol är bland dem mest kända. Domstolen tog 1998 ställning till folkrätten och secession i sin dom om Quebecs folkomröstning om självständighet. Ledamöterna slog fast att det inte finns någon rätt till detta. Mer intressant är dock resonemanget om att den vilja som framfördes av quebecoiserna som en demokratisk princip borde belysas och tas i beaktande. Enligt domstolen bör staten inte negligera att en stor del av dess folk har en särskild vilja. Som en federalistisk stat bär regeringen ansvaret för att erkänna den vilja som uttrycks av de som vill

⁴⁸ Se Buchanan (2004) s. 351.

⁴⁹ *Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo* (advisory opinion, 22 July 2010), ICJ reports 2010 not 82-83.

⁵⁰ Se Cassese (1995), s. 119f.

bryta sig ur ursprungsstaten.⁵¹ Spanien är inte en uttalat federalistisk stat, trots den starka decentraliseringen, men det måste noteras att regeringens agerande hittills gått tvärt emot den kanadensiska högsta domstolens resonemang. Observera dock att avsaknad av rättsfall på området gör det svårt att bevisa en särskild opinio juris och således en etablerad sedvana avseende hänsynstagande till separatisters vilja.

3.5 Erkännande

I kap. 3.2 skrev jag om den legitimitet andra stater erkännande ger upphov till och varför stater vill bli erkända. Följderna blir att man kan ingå överenskommelser med andra stater, får upprätthålla territorialitet enligt folkrätt och blir suverän i förhållande till moderstaten, för att nämna några exempel. Men kan den internationella gemenskapen, eller åtminstone delar av den, erkänna en entitet och således legitimera dess existens som stat, även ifall de förutsättningar som t.ex. Montevideokonventionen ställer upp inte uppfylls på ett fullständigt sätt?

Folkrätten förbjuder inte erkännande i sig. Erkännandets funktion vid en situation som den beskriven, där secession skett utan en folkrättslig grund, bekräftar nödvändigtvis inte secessionshandlingen utan bekräftar istället dess konsekvenser. Den f.d. ICJ-domaren Hersch Lauterpacht skriver att effekten av ett sådant erkännande blir en inskränkning av ursprungsstatens rättigheter. Man rör sig här från juridik mot politik.⁵² Särskilt i Kataloniens fall kan man anta att unionsstaternas gemensamma intresse är upprätthållandet av EU i dagens form. Det är inte bara i Europas utan även i den större internationella gemenskapens intresse av att upprätthålla ordning.

Resonemanget i ovan stycke har t.o.m. lett till förfarandet kollektivt icke-erkännande. I situationer där en entitet präglas av effektivitet, men är upp-

⁵¹ *Reference by the Governor-General concerning certain questions relating to the secession of Quebec from Canada* (Reference re Secession of Quebec, 2 SCR 217, 1998), not 87-88.

⁵² Se Lauterpacht (1947) s. 412.

kommen i strid med folkrätten, har omvärlden ibland agerat i enlighet med folkrättens principer om territoriell suveränitet genom att inte erkänna den nya entiteten. Denna sedvanerättsliga princip har åberopats i flertalet fall, dock med den gemensamma nämnaren att jus cogens-normer har överträts. Principen har manifesterats i FN:s organ, där deklarationer fastställt att medlemsstater inte varit tillåtna att erkänna olika regimer, bl.a. Kuwait under Irak-invasionen.⁵³

⁵³ Se Crawford (2006) s. 159f.

4 Secession för Katalonien

Med en befolkning på 7,5 miljoner överstiger Kataloniens invånarantal många andra stater.⁵⁴ Området har även ett klart definierat territorium. Men även ifall Generalitat innebär en hög grad av självstyre ligger den huvudsakliga och slutliga makten hos staten. Detta innebär att Katalonien inte har ett fullt effektivt styre, med flertalet viktiga exekutiva funktioner hos den statliga regeringen. Det fjärde kriteriet är också otillfredsställt, med avsaknad av katalansk möjlighet att upprätta mellanstatliga förbindelser.

Även om de punkter Montevideo-konventionen kräver uppfylls på ett fullständigt sätt, betyder detta inte att Katalonien automatiskt får statsstatus. Konventionen är en indikation och den aktuella entiteten måste fortfarande göra anspråk på att vara en stat. Det är även här erkännandet får sin bekräftande roll. Somalia t.ex. har genom åren haft svårt att upprätthålla en regering som kontrollerar territoriet men anses av världssamfundet fortfarande vara en stat.⁵⁵ Konventionen kan uppfattas olika beroende på vilken folkrättsjurist man frågar och därför kan inte en säker slutsats om att Katalonien ska anses vara en stat dras. Det är därför nödvändigt att söka stöd även utanför konventionen. En annan anledning till detta är att konventionen inte säger en när rätten till en ny stat uppkommer, utan lämpar sig bättre som ett sätt att fastställa statsstatus då detta är tvistigt.

4.1 Rätten till självbestämmande

4.1.1 Externt

Styckena i kap. 3.4 leder en till frågan om huruvida Spaniens agerande under denna konstitutionella kris kan ligga till grund för självbestämmanderätten externt. Det har konstaterats att våld använts mot röstande katalaner

⁵⁴ Nationalencyklopedin < <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/katalonien>>, besökt 2017-12-24.

⁵⁵ Huffington post https://www.huffingtonpost.com/timothy-a-ridout/somalia-is-not-a-state_b_894734.html, besökt 2018-01-23.

och man har tagit över den autonomi som regionen hittills åtnjutit. Centralmakten framstår som likgiltig till de katalaner som röstade ja i folkomröstningen. Dagens situation kan även ses i ljuset av den historia mellan Katalonien och den spanska staten från tidig modern tid till nutid. Relationen kännetecknas av regionens försök till bibehållande av en egen identitet och statens nedtryckande av separatistiska idéer, där särskilt två tidsepoker för katalanernas del även inneburit ett förtryck av folkets identitet.

Det är tveksamt att Kataloniens secession skulle kunna lyckas med hänvisning till doktrinen om extern självbestämmanderätt, inte nödvändigtvis p.g.a. att katalanerna inte upplevt något förtryck, utan för att doktrinen inte riktigt etablerats som *opinio juris*. ICJ nämner i sitt utlåtande staternas skilda uppfattningar om doktrinens existens.⁵⁶ Även Cassese diskuterar denna fråga. Han berör rätten till externt självbestämmande i stort och fastställer att principen viker sig då den ställs mot principen om territoriell integritet. Detta gäller inte enbart extern självbestämmanderätt i förhållande till *opinio juris* utan även i förhållande till staternas praxis.⁵⁷ Han menar att stater inte förfar på det sätt som kan anses tillåta sådan secession, främst p.g.a. det hot mot stabilitet detta innebär.

De diskuterade rättigheterna till secession kan framstå som logiska och självklara följder av olika rättskällor. Det är svårt att bedöma de värden och tankar om att folk ska kunna undgå förtryck genom egna stater, som något negativt. Men i slutändan är det inom folkrätten staternas förfarande som bestämmer sedvanerätten, hur välmotiverad en fråga än är. *Opinio juris* är enbart en av komponenterna som bildar internationell sedvanerätt och den andra komponenten, staters praxis, verkar sakna stöd för secession i den bemärkelsen som diskuterats. Med andra ord måste staterna förfara enligt ett särskilt mönster. Detta förfarande måste av världsordningen även bilda ett

⁵⁶ *Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo* (advisory opinion, 22 July 2010), ICJ reports 2010 not 82-83.

⁵⁷ Se Cassese (1995) s. 121-124.

subjektivt element och anses vara juridiskt bindande, *opinio juris*.⁵⁸ Ifall det objektiva elementet, statspraxis, saknas finns det inget att bilda det subjektiva elementet kring. Eftersom FN:s resolution om de universella mänskliga rättigheterna utfärdats av Generalförsamlingen har staterna ingen rättslig skyldighet att följa innehållet och det finns därför inga alternativ till sedvanerätten.⁵⁹

Även om doktrinen om extern självbestämmanderätt accepteras som en del av gällande rätt, måste katalanerna ha utsatts för orättvisor av allvarlig grad för att kunna utnyttja sin rätt till secession enligt doktrinen. De omständigheter som anses falla inom lärans spektrum är extremt förtryck. Tvång och exploatering från främmande håll, samt brist på mänskliga rättigheter nämns i Quebec-fallet, syftandes på princip 5 i FN-deklarationen.⁶⁰

De händelser som kantade folkomröstningen kan inte anses falla in under dessa mest grava förtryck. Våldet får anses vara en separat händelse och inget tyder på att katalaner utsätts för systematiskt våld utanför referendumet. Förvisso har regeringens agerande efter valet kunnat ifrågasättas, då det regionala styre inskränkts. Man kan dock ställa sig undrande till vilka andra utvägar regeringen haft, när ledningen för en region bestämt sig för att försöka stycka av statens territorium. Man vet inte heller hur långt detta kan gå, d.v.s. ifall nuvarande tillstånd är tillfällig eller något mer långvarigt. Inskränkningen av autonomin kan därför anses vara en nödvändig och behövlig skyddsåtgärd i enlighet med den spanska statens intressen.

⁵⁸ Se Henriksen (2017) s. 25-28 om bildandet av internationell sedvanerätt.

⁵⁹ Ibid, s. 245.

⁶⁰ *Reference by the Governor-General concerning certain questions relating to the secession of Quebec from Canada* (Reference re Secession of Quebec, 2 SCR 217, 1998), not 133.

4.1.2 Själbestämmanderätten internt?

Trots det ansträngda förhållandet mellan centralmakt och region är det i detta fall osannolikt att Katalonien idag bör anses vara förtryckt på sådant sätt som bl.a. tidigare kolonier har varit. Med avstamp i de möjligheter katalanerna i nuläget har att utöva sin självbestämmanderätt talar det mesta för att rättigheten tillgodoses inom den spanska staten. Språket har officiell status, regionen åtnjuter en viss grad av politisk självständighet med sitt eget parlament och kulturella inslag kan utövas fritt.

Möjligtvis kan bestämmanderätten över regionens ekonomi anses vara bunden till en annan part än Katalonien, på så sätt att staten reglerar inkomster och utgifter från och till regionen. Inget talar dock för att ekonomin snedfördelas i större utsträckning och inget påvisar att regionen lider ekonomiskt i förhållande till de övriga spanska regionerna. Även ifall den nationalekonomiska politik regeringen har fört skulle ha inneburit stora nackdelar, är det osannolikt att det hade kunnat berättiga en extern rätt till självbestämmande i form av en egen stat. Denna ledning dras genom att Spanien i det större perspektivet uppfyller de krav som ställs i resolution 2625 och tillgodoser katalanernas rätt till självbestämmande internt.

Sammantaget kan man dra slutsatsen att det katalanska folket kan anses få sin självbestämmanderätt tillgodosedd internt, varför den externa motsvarigheten kan uteslutas. Det kan argumenteras för att den historiska bakgrunden enligt dagens folkrätt kunnat ligga till grund för extern självbestämmande. Det har dock förflutit en lång tid sedan förtryckandet under Francos tid. Dagsläget är en klar förbättring i relationen mellan staten och regionen och katalanska kulturinslag är inte längre förbjudna. Förbättringen reflekterar det allmänna politiska klimatet i Europa avseende mänskliga rättigheter och förstärks av den utveckling vi sett de senaste decennierna. Ett flertal institutioner har inrättats, vars uppgift bland annat är att säkra människors rättigheter. Exempel är FN och EU som Spanien är med i. Rättigheterna som det katalanska folket har fått är därför inte enbart en följd av inhemsk utveckling. De är även förankrade i folkrätten och den över-

statlighet som följer av unionen. Risken för tillbakadragande av rättigheter kan därför ses som minimal.

4.2 Erkännande som sista utväg?

4.2.1 Det regionala mottagandet av secession

Finns det några reella möjligheter för Katalonien att bli erkänd enligt folkrätten med de följderna det innebär? För Spanien skulle de ekonomiska förlusterna p.g.a. secerandet vara enorma. Landet hade i sådana fall gått miste om en storstadsregion, viktig turism och stora transportnav som hamnar och flygplatser. Långsiktigt kan en lyckad secession skapa risken att vissa ledare i andra regioner, som t.ex. i Baskien, vill gå samma väg till mötes. Frågan om huruvida Katalonien har några möjligheter att bekräftas av omvärlden blir särskilt viktig p.g.a. EU och Kataloniens eventuella efterföljande utträde ur organisationen vid en eventuell secession. Det hittills enda utträdet från unionen, Storbritanniens år 2016, väckte ramaskri bland medlemsstaterna. Det är osannolikt att reaktionerna kring ett 'katalexit' skulle stå sig annorlunda. Unionen har redan lidit ett nederlag genom förlusten av Storbritannien, varför ytterligare avhopp riskerar att sänka förtroendet för organisationen och dess legitimitet ytterligare.

4.2.2 Icke-erkännande

Som det anförts under kap. 3.5 finns det ett utvecklat förfarande om att avhålla sig ifrån att erkänna en secerande entitet. Ifall europeiska stater, som i många fall har en välutvecklad rättskultur, inte anser att Katalonien kan bryta sig ur på någon rättslig grund, är chansen att de skulle erkänna staten som sådan liten. Särskilt beaktat att huvuddelen av dessa stater ingår i den gemenskap som syftar till att undanröja gränshinder mellan medlemsstaterna. Även om icke-erkännande som handling av praxis att döma hört till händelser som innefattar brott mot jus cogens-normer, är det ett förfarande som inte går att negligera i fallet Katalonien, just p.g.a. tillhörigheten till ett EU-land.

Frågan om hur omvärlden kommer att reagera leder en från det juridiska fältet till det politiska, där olika stater var och en har ett eget intresse. Vissa stater kan anse att relationen till den spanska staten är för värdefull för att erkänna Kataloniens självständighet. Andra kan ha folkgrupper som är i samma sits som det katalanska folket och således viljan att undvika inspirationen höstens händelser kan ha skapat. Vad än reaktionerna blir, är det säkert att det inte enbart är secessionisterna som påverkar utgången av händelserna utan även omvärlden.

4.2.3 Erkännande som skapande av sedvanerätt

En intressant reflektion kan göras kring det sätt en folkrättslig källa skapas på. Som det framgår i kap. 4.1.1 anser Cassese att rätten till externt självbestämmande inte utvecklats till internationell sedvanerätt. Åtminstone inte vid tiden för bokens utgivande 1995. Anledningen härtill är staternas förfarande, där eventuella förluster av territorium huvudsakligen bemötts med kalla handen. Vad detta ytterst beror på är i många fall politiska grunder som vi inte ska in på.

Erkännande kan anses ha en roll i skapandet av secession som internationell sedvanerätt genom att ett förfarande erkänns av stater. Det är sedvanerättens subjektiva element, *opinio juris*, som uppfylls genom att ett fenomen anses vara rättsligt bindande. Detta kan röra allt från huruvida en stat existerar till ifall en viss stad ska anses vara huvudstad. Det subjektiva elementet är dock avhängigt det objektiva och det måste således finnas en praxis, ett förfarande, att erkänna.

Erkännande av secessionshandlingar skulle då enligt de rådande teorierna bli *opinio juris* först då stater erkänner de secessionsförsök som gjorts världen över. Redan vid detta stadium kan man se de politiska svårigheter som uppkommer för att få omvärlden att erkänna stater i varierade fall. Sedan skulle de krav som finns på praxis som sedvanerättsligt kriterium om

konsistens, upprepat beteende över tid och generalitet göra antalet likartade fall att erkänna få. Det skulle i princip kräva flertalet liknande situationer som i Katalonien över en längre period, för att erkännande skall få en verkan i det avseende som nu diskuteras.⁶¹ Av denna anledning är erkännandets roll som en del av internationell sedvanerätt orealistisk, åtminstone i fallet Katalonien.

4.3 Avslutande ord

Som texten ovan visat är uppförsbacken inför secession lång, där de folkrättsliga kraven kring upprätthållandet av stabilitet till stora delar övertrumfar folks anspråk på en egen stat. Principerna om territoriell suveränitet står sig starka mot rätten till självbestämmande.

Under uppsatsens färdigställande genomfördes ett regionalval som utlystes av den spanska staten. Carles Puigdemont, Kataloniens president, försatte sig själv i belgisk exil och är i skrivande stund kvar där. Valet har inneburit nya platser i parlamentet och resultatet är till secessionisternas fördel, med en knapp majoritet av platserna till partier som är för självständighet. Dock är det flera partier som är aktörer och inte bara två sidor (ja och nej-röstare), vilket innebär att självständighetsfrågan riskerar att bli lågprioriterad.⁶² Det återstår att se, likadant huruvida den spanska staten på något sätt kommer att beakta det katalanska folkets vilja, ett förfarande Kanadas högsta domstolen förordade i Quebec-målet.

⁶¹ Jfr Henriksen (2017) s. 26f

⁶² BBC News, publicerad 2017-12-22, < http://www.bbc.com/news/world-europe-42451100?intlink_from_url=http://www.bbc.com/news/topics/c90ymkegxyrt/catalonia-independence-vote-2017&link_location=live-reporting-story>, besökt 2017-12-26.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor

Svenska akademins ordlista över svenska språket, 14 uppl., Svenska akademien, Stockholm, 2015.

Elektroniska källor

BBC News, publicerad 2017-12-22, <http://www.bbc.com/news/world-europe-42451100?intlink_from_url=http://www.bbc.com/news/topics/c90ymkegyrt/catalonia-independence-vote-2017&link_location=live-reporting-story>, besökt 2017-12-26.

BBC News: Catalonia referendum: Spain apologises to injured Catalans, <<http://www.bbc.com/news/world-europe-41523250>>, besökt 2017-11-09.

FN: Member states, <<http://www.un.org/en/member-states/>>, besökt 2017-12-28.

Huffington Post: Somalia is not a state, <https://www.huffingtonpost.com/timothy-a-ridout/somalia-is-not-a-state_b_894734.html>, besökt 2018-01-23.

Human Rights Watch: Spain: police used excessive force in Catalonia, <<https://www.hrw.org/news/2017/10/12/spain-police-used-excessive-force-catalonia>>, besökt 2017-11-09.

Julien Toyer, Sam Edwards: Spain's senate is set to impose direct rule on Catalonia as the crisis spirals, <<http://time.com/4999921/spain-catalonia-crisis-direct-rule-independence/>>, besökt 2017-11-09.

Miriam Bak McKenna: "Spain's hard line on Catalonia is no way to handle a serious secession crisis", The conversation, <<https://theconversation.com/spains-hard-line-on-catalonia-is-no-way-to-handle-a-serious-secession-crisis-86243>>, besökt 2017-11-09.

Miriam Bak McKenna: "The referendum on Catalan self-determination: long shots and legal flair", Völkerrechtsblog <<https://voelkerrechtsblog.org/the-referendum-on-catalan-self-determination-long-shots-and-legal-flair/>>, besökt 2017-11-10.

Nationalencyklopedin <<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/succession>>, besökt 2017-12-04.

Nationalencyklopedin

<<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/katalonien>>, besökt 2017-12-24.

Litteratur

Balcells, Albert. *Catalan nationalism: past and present*, Macmillan, Basingstoke, 1996.

Brierly, James Leslie. *The law of nations: an introduction to the international law of peace*, 6 uppl., Clarendon, Oxford, 1963.

Buchanan, Allen. *Justice, legitimacy, and self-determination: moral foundations for international law*, Oxford University Press, Oxford, 2004.

Cassese, Antonio. *Self-determination of peoples. A legal reappraisal*, Cambridge university press, Cambridge, 1995.

Chaque Bonafont, Laura., Palau, Anna & Baumgartner, Frank R. *Agenda dynamics in Spain*. Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2015.

Crawford, James. *The creation of states in international law*, 2 uppl., Oxford University Press, Oxford, 2006.

Freeman, Michael. 'Priority over function, a new approach to secession', i: Lehning, Percy B. (red.). *Theories of secession*. Routledge, London, 1998.

Friend, Julius Weis. *Stateless nations: western European regional nationalisms and the old nations*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2012.

Grant, Thomas. *The recognition of states: law and practice in debate and evolution*. Praeger, Westport, Conn., 1999.

Henriksen, Anders. *International law*, Oxford University Press, Oxford, 2017.

Higgins, Rosalyn. *The development of international law through the political organs of the United Nations*, Oxford University Press, Oxford, 1963.

Hurst, Hannum., Lillich, Richard B. 'The concept of autonomy in international law', i *The American journal of international law*, volym 74 nummer 4, 1980, s. 858-899.

Lauterpacht, Hersch. *Recognition in international law*, Cambridge University Press, Cambridge, 1947.

Linderfalk, Ulf. *Folkrätten i ett nötskal*, 2 uppl., Studentlitteratur, Lund, 2012.

Lindqvist, Herman. *Historien om Spanien*, Norstedt, Stockholm, 1991.

Marek, Krystyna. *Identity and continuity of states in public international law*, Libraire Droz, Genève, 1968.

Payne, Stanley G. *Spain: a unique history*, University of Wisconsin Press, Madison, Wis., 2011.

Tremlett, Giles. 'The Catalans may regret their retreat', i: *New Statesman*, volym 146 nummer 5393, 2017, s. 13-14.

Rättsfallsförteckning

Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo (advisory opinion, 22 July 2010), ICJ reports 2010 < <http://www.icj-cij.org/files/case-related/141/141-20100722-ADV-01-00-EN.pdf> >

Reference by the Governor-General concerning certain questions relating to the secession of Quebec from Canada (Reference re Secession of Quebec, 2 SCR 217, 1998)